Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

området. Hans personlige standpunkt synes som vist å ha vært på linje med det som næringslivets ledere inntok og det er rimelig å anta at dette for en stor del også skyldtes den forbindelse Paal Berg hadde til disse og den påvirkningskraft deres argumentasjon hadde under den krisesituasjon som rådde. Men også på lengre sikt er det interessant å se på personen Paal Bergs holdninger, fordi han senere kom til å få en så sentral posisjon i den sivile motstandsledelse, og mye tyder på at hans rolle også der var å representere soliditeten, legitimiteten og ansvaret utad. Heller ikke senere synes han å framheve seg som spesielt aktivistisk — eller kompromissløs. Det er derfor interessant å registrere allerede her at det er en kontinuitet fra aprildagene og utover i okkupasjonen når det gjelder både personer og innhold i den linje som her trekkes opp i forholdet til okkupasjonsmakten. Næringslivet skulle opprettholdes, og den vanskelige situasjonen påvirket holdningene og ga næringslivets ledere ytterligere tyngde i deres argumentasjon. Den vanskelige situasjonen syntes å kreve ansvarsvilje og et nødvendig samarbeid med tyskerne, og disse argumentene greidde ledersjiktet i næringslivet og fagøkonomene i administrasjonen og bankene å framføre på en måte som fikk dem til å bli udiskutable i det okkuperte området. Dette lot seg gjøre ved å henvise til motiver som moralsk sett også var meget respektable, uklanderlige og samfunnsnyttige, f. eks. hensynet til arbeidernes og landets forsyninger. I langt mindre grad ble de økonomiske motivene som utvilsomt i sterk grad lå bak hos næringslivet, nevnt.

Når det gjelder Paal Bergs holdning og vilje til å delta i forhandlingene, så var han utvilsomt også blitt påvirket av det forhold at han var embetsmann og derfor måtte føle det tiltagende kaoset innenfor administrasjonen. Skylden for dette kaoset ble i stor utstrekning tillagt Quisling. Ønsket — og håpet — om å få Quisling bort, har ganske sikkert fått et visst samarbeid med tyskerne til å fortone seg mer legitimt, fordi man mente at dersom Quisling ble fjernet, så ville mange av problemene være løst. En allmenn følelse av maktesløshet overfor okkupasjonsmakten førte til at reaksjonen og forbitrelsen mot den nye og vanskelig situasjon ganske naturlig

rettet seg mot Quisling. Hans regjeringsproklamasjon i den mest kritiske tiden for landet følte som et dolkestikk mot den lovlige regjering og dette ble forsterket ved at han politisk tidligere hadde vært helt uten innflytelse i Norge. Quislings og NS's atferd skapte derfor en voldsom forbitrelse, og reaksjonen fra norsk side rettet seg derfor i det okkuperte området mot Quisling og NS — og det skulle jo vise seg at det var langt mer realistisk å forvente at Quisling kunne fjernes enn tyskerne.

I denne forbindelse er det interessant å se på en sentral påstand hos Helge Krog i hans pamflett «6. kolonne», der han hevder at:

> «... ved å pusse Quislingskobbelet på befolkningen etablerte tyskerne hjemmefronten, men fikk samtidig begrenset feltet for dens aktivitet. Jo skjendigere Quislingene, stimulert av tyskerne, fór fram, desto sterkere ble hjemmefrontens oppmerksomhet henledet nettopp på de områder som var avdelt for deres herjinger — og avledet fra det særlige område tyskerne ønsket fredet: industrien.»[17]

Helge Krogs påstand er interessant. Men det er straks nødvendig å markere avstand fra særlig et punkt i påstanden, nemlig at tyskerne bevisst «pusset Quislingkobbelet på befolkningen». Det framgår helt klart av historieforskningen at de ansvarlige tyske instanser i Norge med sendemann Bräuer i spissen ble like overrasket over Quislings regjeringsproklamasjon som nordmenn selv.[18] Men selv om det fra tysk side ikke var intendert politikk å la Quisling framtre som regjeringssjef, så forhindret ikke det at Krog kan ha rett i at Quisling og NS fikk en slik funskjon som han hevder, nemlig at de henledet befolkningens oppmerksomhet på seg, samtidig som de avledet oppmerksomheten fra næringsliv og økonomi. Det synes iallfall å være riktig å hevde at ledende nordmenns reaksjon i denne første tiden helt klart var rettet mot Quisling — og man var villig til å inngå i et samarbeid med okkupanten — dels for å fjerne Quisling. Nå kan en hevde at en ser nettopp spiren til motstanden her, i bestrebelsene på å få fjernet Quisling, men det må i så tilfelle presiseres at det da gjelder den sivile motstand, rettet mot Quisling og nazifiseringsframstøtene.

105217